

Lausuntopyyntö pelastustoiminnan päivitetyn toimintavalmiuden suunnitteluohjeen luonnoksesta

Sisäministeriö on 31.8.2022 asettanut pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohjeen uudistaminen -hankkeen (VN/18671/2022-SM-10).

Suomen Sopimuspalokuntien Liitto ry. (SSPL)

Lausunto Toimintavalmiuden suunnitteluohjeesta

SSPL kiittää mahdollisuudesta lausua Sisäministeriön toimintavalmiuden suunnitteluohjeesta.

Toimintavalmiuden suunnitteluohjeen 12.8.2024 päivätyn luonnoksen ansiokkaassa perustelumuiotiossa esitettyjen seikkojen valossa sekä kentältä tulleiden kommenttien perusteella Suomen Sopimuspalokuntien Liitto lausuntonaan alla luetelluin tarkemmin perusteluin esittää, että ohjeluonnos toistaiseksi jätettäisiin lepäämään. Tällöin mahdollinen voimaan saattaminen toteutuisi vasta sen jälkeen, kun pelastustoimen siirtymisestä hyvinvointialueille on riittävässä määrin saatu käytännön kokemuksia ja itse ohjeen rakenteen ja etenkin siinä esitettyjen aikamääritteiden vaikutusten arvioinnin mm. sopimuspalokuntatoiminnan jatkuvuuden osalta on saatettu yhteistyössä sopimustoiminnan asiantuntijoiden kanssa loppuun.

SSPL haluaa kiinnittää huomiota toimintavalmiuden suunnitteluohjeen asemaan normistossa. Pelastuslaissa säädetään jopa pelastustoimen virkapuvusta. Tämän kyseisen ohjeen merkitys on sitä luokkaa, että SSPL edellyttäisi sen olevan vähintään Sisäministeriön asetustason veroinen säädös.

Ohjeiden ongelma on niiden puutteellinen pohjatyön dokumentointi ja vaikutusten arvioinnin mahdollinen puuttuminen sekä taloudellisten arvioiden mahdollinen puuttuminen. Lisäksi ohjeen merkitys käytännön työssä sekä suhde lakeihin ja asetuksiin on joskus hämärän peitossa. Tämän ohjeen mukana tuli perustelumuiotio, mikä ansioksi laskettakoon.

Eryteisesti SSPL haluaa kiinnittää huomiota siihen, että kaikki valtion ja ministeriöiden valmistelevat säädökset ja ohjeet on perustuttava tutkittuun tietoon. Riskiruudukkokäsittelyssä käytetään tilastollista analyysiä. Mutta toimintavalmiusaika annetaan ”aksioomana”, jota ei perustella. SSPL ei vastusta minuuttimääreitä, mutta edellyttää Sisäministeriötä jatkamaan valmistelua tietoon ja tutkimukseen perustuen ja myös dokumentoimaan sen. Myös Pelastuslain uudistuksen valmistuminen voinee vaikuttaa toimintavalmiuden suunnitteluohjeen perusteisiin, joten aikalisa ohjeen valmistelulle on erittäin perusteltu.

Ohje keskittyy pääosin kaupunkiriskien tunnistamiseen ja harva-alueiden palvelut ovat vaarassa kadota kokonaan uuden ohjeen myötä. Ohje ei tunnista lainkaan esimerkiksi maastopalotehtävien vaatimia palveluita ja resurssointeja. Maastopaloissa tulisi palvelutaso suunnitella kansallisesti yhdenmukaisesti niin että alueella pystytään vastaamaan esimerkiksi onnettomuushistorian mukaisten päällekkäisten tehtävien vaatimaan resurssiin sekä laajojen

maastopalojen sammuttamiseen. Kesien kiirepäivät toimivat tässä hyvänä mittarina mikä tulee olla alueen minimi resursointi. Valmiutta tulisi lisäksi säädellä riskiperusteisesti esimerkiksi metsäpaloindeksiin perustuen. Kansallisesti tulisi myös laatia TVSO perusteet ja toteuttaa palvelua erityisesti hajauttamalla lentosammutuskykyä niille alueille, joissa metsäpalojen syttymistodennäköisyys on korkea.

Vastaavalla tavalla ohjeen riskiruudukot eivät huomioi riittävästi vesistöissä aiheutuvia tehtäviä. Yhdenmukaisen ja yhdenvertaisen palvelun saamiseksi tulisi vesistötehtäviä tarkastella laajemmalla alueella esim. vesistöittäin tai esimerkiksi nykyisten asemapaikkojen vesistötehtävien kautta ja määrittellä näiden toimintavalmiudelle asetettavat vaatimukset. Yleisestikin palvelutarvetta voisi arvioida asemien nykyisten pelastuslain mukaisten tehtävä määrien kautta, koska pelastuslaitos suorittaa vain pelastuslain mukaisia kiireellisiä tehtäviä ja kaikki tehtävät ovat apua tarvitsevan näkökulmasta yhtä tärkeitä.

Riskiruudukkojen kerrosalassa tulee laskea myös maatalouden rakennusten sekä vapaa-ajan asuntojen kerrosala. Näin ei ilmeisesti nyt ole. Vapaa-ajan asutus aiheuttaa harva-alueilla myös paljon tehtäviä. Haasteena on, että näissä vapaa-ajan asunnoissa asutaan 24/7, mutta ihmiset eivät ole kirjoilla niissä, joten ne eivät ole nousseet riskiruuduissa mitenkään esiin riskeinä. Tämä vääristää harva-alueiden riskien arviointia.

Riskiruudukoiden riskiin vaikuttavissa tehtävissä tulisi huomioida onnettomuudet eikä huomioitavat tehtävät tulisi perustua hätäkeskuksen ja pelastuslaitoksen hälytysajoon. Lisäksi tehtävät, jotka huomioidaan, tulee olla yhdenvertaiset ja perustua pelastuslakiin. Esimerkiksi omaisuudelle merkittäviäkin vahinkoja aiheuttavat onnettomuudet kuten rakennusten vesivahingot (putkivahingot, myrskystä aiheutuvat sadevesivahingot jne.) sekä tuotanto- ja lemmikkieläinten tehtävät tulisi olla mukana KoPPA-tehtävissä. KoPPA-tehtävän perusteena ei voi kuitenkaan olla se, miten onnettomuus on havaittu, miten hätäkeskus on tehtävän käsitellyt tai miten pelastustoimintaa on johdettu tai kirjattu ennen kohteeseen saapumista. Vain todelliset tehtävät tulisi huomioida, jotka täyttävät kriteerit. Esimerkkinä leivänpaahdoksen kärkehdys, josta ei aiheudu omaisuusvahinkoja olisi rakennuspalovaarana KoPPA-tehtävä, mutta saman kiinteistön vesiputken rikkoutuminen ja tämän vahingon kiireellinen torjunta ei olisi. On myös muistettava, että esim. harva-alueilla ei ole saatavilla nopeasti sellaisia vaihtoehtoisia palveluita mitä kaupungeissa voi saada palvelunakin, milloin pelastuslain mukaan tehtävä kuuluu kiireellisenä pelastuslaitokselle.

Myös esimerkiksi teollisuuskohteet, jotka aiheuttavat useita KoPPA-tehtäviä vuosittain tulisi arvioida, että huomioidaanko kaikki tehtävät vai pelkästään yksi. Samojen kohteiden osalta tulisi aina ensisijaisesti lähteä riskienhallinnan keinoilla eikä riskeihin tulisi vastata julkishallinnon palveluilla. Myös keskelle ei mitään rakennettavat suuret tuotantoalueet tulisi olla ensisijaisesti kohteiden omien riskienhallintakeinojen piirissä eikä julkisesti verovaroin rahoitettavien pelastustoimen palveluiden vastuulla. Uusi tehdasalue voi vaatia uuden päätoimisen paloaseman rakentamista, ja samaan aikaan se voi sulkea harva-alueelta useita paloasemia, koska samalla rahoituksella pitää palvelut alueella järjestää. Pitäisikö ohjeen ohjeistaa, että toiminnanharjoittajien veloitteena on suunnitella oma palvelutasoaan (tehdas-/laitospalokunta) kyseisiin kohteisiin, jolla vaadittu palvelutaso turvataan yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa?

Riskiruudukko mallin heikkous on, että se johtaa elinvoimaisillakin harva-alueilla riskiruutujen puuttumiseen, millä on suora vaikutus alueen ihmisten saamaan palveluun sekä hyvinvointialueiden mahdollisuuteen saada rahoitusta palveluihin. Ohjeen tulisi tunnistaa ja turvata myös harva-alueiden palveluiden saanti vähintään nykyisellä tasolla. Rahoituslain perustuessa osittain tähän ohjeeseen tulisi myös huomioida, että harva-alueiden riskit ja harva-alueilla olevat palvelut saavat myös oman osansa rahoituksesta. Ohje ohjaa rahoituksen palveluineen vain kaupunki ympäristöihin eikä harva-alueille.

Ohjeen osalta tulisi lisäksi tehdä hyvinvointialuekohtainen vaikutusten arviointi sekä palvelumuutoksista, rahoitustarpeesta sekä rahoituslain mukaisesta rahoituksesta, kuten säädöksiä annettaessa tulee aina tehdä. Esitetyt perustelut eivät ole riittäviä, kun tarkastellaan vain riskiruutu määriä. Riskiruutujen sijainti ja luokitukset voivat aiheuttaa alueilla merkittäviä muutoksia paloasemaverkoston tarpeelle sekä rahoituslaista tulevalle rahoitukselle. Koska ohjeen vaikutukset ovat myös merkittäviä ihmisten yhdenvertaiselle palvelulle ja koko pelastustoimen rahoituksen ohjaukseen, tulee harkita, että onko asiasta annettava asetus ohjeen sijasta.

Toimintavalmiuden osalta tulisi myös huomioida vaatimuksissa pelastusyksiköille uudet vaihtoehtoiset sammutusmenetelmät savusukelluksen sijaan sekä myös vesistöalueilla pintapelastustoiminnassakin. Pelastusryhmän johtamiselle tulisi myös asettaa vaatimukseksi koulutettu ryhmänjohtaja (pelastusopiston koulutussuunnitelman mukaisesti). Sopimushenkilöstön osaamista ei pidä laittaa alennusmyyntiin, vaan ohjeilla tulee vaatia, että pelastuslaitokset kouluttavat sopimuspaloasemien henkilöstöä koko koulutusputken mukaisesti. Tällä turvataan tehokas ja työturvallinen toiminta pelastusopiston opetussuunnitelman ryhmänjohtajakoulutuksen kuvauksen mukaisesti. Ryhmänjohtajien määrää on arvosteltu, että niitä ei tarvita asemilla ja myöskään yksikössä ei tarvitse olla ryhmänjohtajaa. Harva-alueella ryhmänjohtaja on aina myös tilannepaikan johtaja ja vastaa myös ryhmän johtamisesta. Etäjohtamisella tätä ei voida eikä saa korvata. Ainoastaan niissä tehtävissä ei välttämättä tarvita ryhmän johtajaa, jotka ovat suoritettavissa ryhmää pienemmällä henkilöstöllä ja tarjolla on vahva etäjohtamisen tuki, mutta näissäkin tehtävissä ryhmänjohtaja on saatava tarvittaessa paikalle. Tätä asiaa on tärkeä pitää esillä myös pelastuslain uudistamisessa.

Huomiot toimintavalmiusohjeesta

s.8 **Toimintavalmiusaikojen laskuhetki.** Mitä tarkoitetaan pelastusyksikön hälytyksen vastaanottamisella? Edellyttääkö se jotain toimintaa, vai tarkoitetaanko tällä aikaa, joka oletetaan teknisesti kuluvan hälytyksen perille menoon pelastushenkilöstölle (asemalla oleva vs sopimuspalokunnat).

s.9 **Tehtävän edellyttämä pelastustoiminta.** Voidaanko tehtävän edellyttämä pelastustoiminta suorittaa (tietojärjestelmissä tässä ainakin haasteita nykyisellään), vaikka edellytetty muodostelma ei olisi paikalla. Esimerkiksi vedenvaraan joutunut ihminen pelastetaan, vaikka paikalla olevalla pelastusyksiköllä ei ole siihen kykyä, mutta se aloittaa pelastuslain 3§ mukaisen toiminnan ja pelastaa vedenvarassa olevan.

s.19 **KoPPO määriteltävät tehtävät.** KoPPO tehtäviksi on määritelty sellaiset liikenneonnettomuudet, joissa on ollut henkilövahinkoja. Pronto-aineisto, jossa pelastustoimen edustaja tekee arvion loukkaantumisista ei ole luotettava laadullisesti (pahimmillaan Pronton täyttää pelastusviranomaisen, joka ei ole edes käynyt onnettomuuspaikalla, taikka keskustellut tilannepaikanjohtajan kanssa). Tehokkaampaa olisi nostaa arvioon jokainen tehtävä, johon on kohdistunut ensihoidon vaste. Lisäksi se, että nykyteknisessä ajoneuvossa tai osittain hyvällä onnella joku ei loukkaannu liikenneonnettomuudessa, ei tarkoita suoraan sitä, että eikö vastaavassa samanlaisessa onnettomuudessa niin olisi voinut käydä. **Määrittelyssä tulisi huomioida kaikki pelastustoimen toimenpiteitä vaatineet vähintään A ja B-kiireellisyyden liikenneonnettomuustehtävät. Perustelumuiustiossa asiaa oli käsitelty, ja sielläkin on pohdittu kaikkien kiireellisten liikenneonnettomuuksien ottamista mukaan laskentaan, tämä on edelleen kannatettava malli. Asiaan voidaan puuttua Sisäministeriön ja Häätäkeskuslaitoksen tehtäväkäsittelyohjeella, sikäli kun siellä voidaan määrittää, että tietyt liikenneonnettomuudet eivät ole kiireellisiä. Mikäli kuitenkin esimerkiksi merkittävästi kohonnut lisäonnettomuuksien riski vaatii kiireellistä toimintaa, on tällöin varmastikin syytä nämä kiireelliset pelastustoimen tehtävät huomioida myös riskiruudukoissa. Liikenneonnettomuudet lisäksi jakautuvat tieverkolle melko tasaisesti (pl. liikenteen ongelmakohdat, joissa varmasti on aiheellisesti kohonnut tarve pelastustoimille).**

s.19 **Viereisten ruutujen vaikutus.** Onko viereisten riskiruutujen vaikutus vain laskeva? Syntyykö mahdollisuus, siihen, että viereisten ruutujen laskeva vaikutus periytyy ja alkaa kumulatiivisesti laskea riskitasoa, vaikka se ei ole tarkoituksen mukaista.

s.20 **Suorituskykykohtainen palvelutarpeen arviointi.** Asia on kuvattu jokseenkin vaikeaselkoisesti. Mitä tämä käytännössä tarkoittaa?

s.21 **Suuronnettomuuksiin ja häiriötilanteisiin liittyvä palvelutarve.** Tässä kohden on syytä muistuttaa, että suuronnettomuuksien aikainen päivittäistoimintavalmius tulee myös suunnitella ja huomioida.

s.22 **Poikkeusolojen palvelutarve.** Poikkeusoloja koskevaan palveluntarpeen arviointiin ja etenkin toimintavalmiuden suunnitteluun tulee huomioida käytettävissä olevat todelliset henkilöresurssit (niin päätoiminen kuin sopimushenkilöstö on osittain varattu muualle, lisäksi näiden henkilöiden välittömässä perhepiirissä voi olla henkilön käytettävyyteen liittyviä varauksia). Lisäksi on syytä muistaa, että edellisen kerran poikkeusolojen ollessa voimassa kahdestikin Covid-19 pandemian aikana, eivät poikkeusololainsäädännön pykälät tuoneet minkäänlaista helpotusta pelastustoimen resurssien käytettävyyteen ja saatavuuteen.

s.26 **Ensimmäisen yksikön toimintakyky.** Tässä kohden ohjetta, ensimmäisen pelastusyksikön toimintakyky on kuvattu hyvin laveasti ja tulkinnanvaraisesti, jopa siten, että tämän perusteella ei pysty vielä edes päättelemään sitä, riittääkö ensimmäiseksi yksiköksi ”mies, skoda ja käsiammutin”. Myöhemmin asiaa on avattu toki hieman tarkemmin liitteessä 2., mutta tämä tulee huomioida, ettei liitettä 2. mennä liiaksi muuttamaan nyt kuvatun kaltaisesta.

s.33 **Pelastustoiminnan johtaminen.** Kappaleessa kuvataan ansiokkaasti se, että johtamisen tulee tapahtua kaikissa turvallisuustilanteissa. Kappaleessa ei kuitenkaan oteta kantaa siihen, miten tämä tehdään (onko syytä valtakunnallisesti kehittää eräänlainen pelastustoimen joukkueen- ja komppanianjohtajien reservin koulutus vert. reserviupseerit). Kappaleessa ei myöskään juurikaan avata pelastustoimen johtamisen järjestelyitä. Vertailuna edellisessä toimintavalmiuden suunnitteluohjeessa, oli ansiokkaasti avattu eri pelastusmuodostelman johtamisen periaatteita (kyettävä johtamaan yhtä tasoaan korkeampaa muodostelmaa), joka on vahvasti ohjannut pelastusalan kaikkea koulutusta oikeaan suuntaan.

s.36 **Vasteiden yhteensovittaminen.** Mitä tarkoitetaan eri pelastuslaitosalueiden välisellä hälytysvasteiden valtakunnallisella yhteensovittamisella? Kokemukseen perustuen, eri hyvinvointialueilla on keskenään erittäinkin erilainen tapa muodostaa hälytysvasteita.

s.41 **Tehtävän edellyttämän pelastustoiminnan suorituskyvyn arviointi.** Miten jatkossa arvioidaan, täyttyykö tehtävän edellyttämä suorituskyky? Kokemus on osoittanut, että vaikka jollekin pelastusyksikölle olisi annettu jokin suorituskyky, ei se silti aina hälytystilanteissa automaattisesti täyty, sekä toisin päin, joskus sellainen yksikkö voi tuoda kaivattua suorituskykyä, jota sillä ei normaalisti ole. Tämä havainto koskee molemmissa tapauksissa niin päätoimisen henkilöstön, kuin myös sopimushenkilöstön miehittämiä yksiköitä. Tullaanko tämä kirjaamaan Pronto-järjestelmään (tai vastaavaan) jatkossa jotenkin?

s.42 **Pelastusjoukkueen toimintavalmiuden arviointi.** Kirjauksesta saa sellaisen käsityksen, että mikäli pelastusjoukkuetta edellyttävässä tehtävässä joukkuetta ei saada kasaan toimintavalmiuden edellyttämässä ajassa, mutta joukkueen kriteerit täyttyvät esimerkiksi myöhemmin jälkivartioon tulevista yksiköistä, ei koko tehtävää huomioitaisi alaisinkaan toimintavalmiutta arvioitaessa.

s.43 **Pelastusjoukkueen toimintavalmiuden arviointi.** Pelastusjoukkueen osalta esitetään, että joukkueen toimintavalmius täyttyy, kun kohteessa on vähintään 1+2+6 vahvuinen pelastusmuodostelma. Miten on huomioitu etäjohtaminen toimintavalmiuden täyttymisajassa? Tuleeko etäjohtaminen olla suunnitelmallista, jotta se voidaan huomioida? Onko mahdollista, että virheellisesti arvioitaisiin pelastusjoukkueen toimintavalmiutta, vaikka kohteeseen ei olisi hälytetty pelastusjoukkuetta, mutta sellainen on silti kohteeseen saapunut jossain ajassa?

s.51 **Tehtävän edellyttämä pelastustoiminnan kyky, vesisukellus.** Ohjeessa viitataan pelastusmuodostelman kykyyn vesisukellukseen vähintään 10 metrin syvyydestä. Onko pelastustoimen siis jatkossa ylläpidettävä vesisukellusvalmiutta velvoitettuna? Miten tämä huomioidaan jatkossa toiminnan rahoituksessa ja koulutuksessa. Onko jatkossa tarkoitus huomioida muutakin vesisukelluskelpoisuutta ja kyvykkyyttä (tai jopa laitteistoa) kuin pelastajatutkinnon suorittanut vesisukeltaja, vai voidaanko jatkossa huomioida esimerkiksi varsinaista sukellustyötä tekevät taikka esimerkiksi Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien sukeltajakoulutetut?

Perustelumuiatio:

- S.8) Resurssien kohdentaminen kaikkein aikakriittisimpiin tehtäviin
 - Valmius tuotetaan päätoimisten ja sopimuspalokunnan resursseilla
- S.8) Verrattuna esim. pintapelastukseen lienee kemikaalionnettomuus sekä harvinaisempi että vähemmän aikakriittinen
- (S-10) Ei näyttäisi olevan huomattu, että resurssin poistuminen asema- tms. paikalta muuttanee vastemahdollisuuksia
 - Mistä syystä sitten ajatetaan vakinaisia resursseja kylillä ristiin rastiin
- (S.13) Riskiluokassa IV on suositeltu ennaltaehkäiseviä toimintoja ja väestön omatoimista varautumista, mistä paikallinen VPK tai ”sisu-ryhmä” lienevät kaikkein kustannustehokkaimmat
- (S.13) Koska Saksan järjestelmä pitkälti ”Suomen tavoin” perustuu VPK-järjestelmään olisi vertailussa tarkoituksenmukaista arvioida Saksan osalta nimenomaan VPK-järjestelmiä eikä niinkään päätoimisten toimintaa. Toisaalta Saksa ei ole tämän vuosituhannen aikana aikaisemmin ollut lainkaan vertailukohtana, joten edistystä tämäkin ;-)
- (S.14) Saksalaisia ”järjestelmiä” on 16, koska Saksa on liittovaltio. Samalla logiikalla suomalaisia järjestelmiä on 22 ;-)
- (S.16) Onko siis kemikaalionnettomuus nimenomaan Suomessa ”tyypillinen” moneen muuhun (kuten taas esim. pintapelastukseen) verrattuna?
- (S.17) Ihan hyvä että tukeudutaan Prontoon, mutta kun Prontokin ontuu (mm. siten, ettei sopimuspalokuntien roolia pystytä siitä ilman kovaa manuaalityötä erittelemään, ja silloinkin vain joskus vaillinaisesti syötetyn tiedon luotettavuudella)
- (S.19) Vuoden 2012 ohjeen suurin ohjausvaikutus oli I-riskiluokan ensimmäisen yksikön valmiusajassa. Niinpä...!
- **(S.19) Kumma kyllä, valmiusmediaani näyttää kasvaneen enemmän siellä, missä paloasemaverkkoon on panostettu, verrattuna siihen, missä ei olla panostettu???** Mistähän tällainen saattaa johtua (olisiko niin, että panostus olikin kohdistettu lähinnä päätoimisten asemiin, ja voisiko siinä eli ”viranomaistamisessa” olla yksi selittävä tekijä?)
- **(S.21) ERITTÄIN mielenkiintoinen havainto, että vahinkokehitys näyttäisi olevan ajan suhteen lineaarinen eikä eskaloiva**
- => Vahvistettu aikamääräite (esim. ”6 minuuttia”) ei näytä perustuvankaan mihinkään ”maagiseen rajaan” vaan arvioijan subjektiiviseen käsitykseen (joka tuli Ruotsista 1980-luvulla)

Fogfighter-suihkuputken ja offensiivisen sammutusmenetelmän myötä), mistä lähtien minuuttiraja on ollut “aksiooma”.

- (S.27) Väite: “Ensimmäisenä kohteessa olevalle yksikölle on tarkoituksenmukaista asettaa suorituskykyvaatimuksia. Myös henkilömäärälle tulee asettaa siten vähimmäisvaatimus”. MIKSI??? PERUSTELUT??? SUBJEKTIIVINEN HEITTO???
- (S.28...36...41) Sinänsä ansiokasta tiedettä, mutta...
 - Herää kysymys, onko Suomi tieteellisen käsittelyn kärjessä, vai olisiko samoja asioita ehkä jo pohdittu muuallakin?
- Lait “kaunista yleispätevää höpinää, jolla on lähinnä periaatteellinen merkitys”
- Asetukset pyrkivät kauniita ajatuksia konkretisoimaan
- Toimintavalmiussuunnitelman tarpeellisuus sen sijaan näyttäisi olevan “työryhmän subjektiivinen näkemyksen mukaan ilmeinen”, eli ei niinkään matemaattisesti laskettu
- Sivun 47 perustelun lopusta näyttäisi puuttuvan varsinainen johtopäätösosio, joten jatkon arviointi perustuu... njaa, mihin... ?
- (S. 48) Toimintaympäristötasoja on paljon, globaalista alkaen, mutta niistä puuttuu se ainakin kansalaisten kannalta keskeisin “paikallinen taso” eli se, miten hädässä oleva kansalainen saa oikeasti kriisiapua (johon sisältyy paljon muutakin kuin kypärään sonnistautuneiden kovien jätkien letkutemput, esim. henkinen huolto ja jälkitoimenpiteet).
- Tästä muodostuu vääristymä, joka esim. vähentää ensimmäisenä kohteeseen saapuvan yksittäisen apuhenkilön merkitystä henkisenä apuna (puhumattakaan siitä, että sopivilla välineillä varustettu yksinäinen pelastaja saattaa oikealla hetkellä oikeassa paikassa ollessaan katkaista koko tapahtumaketjun, ja ellei niin, niin ainakin suorittamaan kohteen tiedustelua ja osittain jatkotoimenpiteitä tukevia toimenpiteitä tyyliä “dörtsi boseen” [eli suomeksi “ovi kiinni!”])
- Olisiko peräti niin, että työryhmässä jostain syystä suositaan nk. “bussikuljetusteoriaa” eli näkemystä, että kaikkien kohteeseen saapuvien tulisi matkustaa samassa kyydissä (mikä taas luonteeltaan poikkeaa eri paikoista saapuvien sopimuspalokuntalaisten ajoitusmallista)?
- Kuvattua monitasoista syvää arviointiprosessia vastaan tuntuu joskus oudolta, että pelastustoimen käytännön toteutus sitten on päässyt niin merkittävästi erkanemaan arkitodellisuudesta ja sen asettamista haasteista. Ikään kuin analyysit olisi tehty ihanteiden huumassa, suljetuin silmin, tai silmälaput päässä, haluamatta todellisuutta ymmärtää. Tai sitten vika on sopimushenkilöstössä, jonka näköpiiri vain on niin suppea, että kokonaisuus jää hahmottamatta...?
- “Tiedolla johtamisen” lähtökohtana tulisi olla kaiken saatavissa olevan tiedon analysointi, ei vain sellaisen tiedon, joka tukee omia ennalta asetettuja olettamuksia.
- (S.56) Uuden riskiluokituksen keskeisenä ajatuksena, että pelastustoimen valmiutta (eli kaiketi ammattihenkilöstön saatavuus) kohdennetaan sinne, missä sitä todennäköisesti tarvitaan. Ajattelumallissa siis määrävänä tekijänä ei ole kustannustehokkuus (eli panostettu resurssi suhteessa riskin seurauksien torjunnasta odotettavissa olevan säästöön) vaan “tarve” (kaiketi subjektiivinen näkemys siitä, millaisen resurssin riskin tuottaman tapahtuman torjuminen vaatii).

- Voihan asiaa toki ajatella niinkin, jos tavoitteena on ihanneyhteiskunta ja toimintaan on rajattomasti varaa...
- (S.56-57) **Mielenkiintoinen trendi, että onnettomuusmäärät näyttäisivät vähenevän. Onko syynä tilastollinen poikkeama, pelastustoimen aktiivinen panos ennalta ehkäisyyn, yleinen muualtakin virikkeitä saava kansalaisten yleisen varovaisuuden kohoaminen ja/tai yhteiskunnan ja etenkin tekniikan yleinen kehitys...?**
- **Onnettomuusriskin liittyminen kerrosalaan väitetään “kiistattomaksi” mutta onko silloin huomioitu mm. sitä, että kansalaiset nykyisin saattavat asua väljemmin?**
- **Mielenkiintoista nähdä, miten liikemaailman trendit ja etätyö vaikuttavat tulevaisuuden syys-seurauksiin nimenomaan kerrosalojen suhteen. Vai olisiko niin, että kytkeminen puhtaaseen kerrosalaan itse asiassa on vääristymä, jossa mallin rakentamiseen helposti laskettava kerrosala on korvannut vaikeammin laskettavat ihmiset? Olisi syytä ajaa laskelmia tilastokeskuksen tilatietoja vastaan... Sivulla 59 asiaa pohditaan, mutta loppupäätelmä jää puoleenväliin.**
- Lähinnä tilastomatematiikkaa, joka näyttää “tieteelliseltä” mutta jolla ei ole sellaista merkittävää vaikutusta riskiruutuihin, joka eli olisi jo ilman matematiikkaa havaittavissa. Toisaalta matemaattinen menetelmä luo tavan määrittää resurssitarpeet, kunhan pohjaolettamukset pitävät ja tarve sitten on suhteutettavissa arkitodellisuuteen.
- (S.63) “Palvelut tulee kohdistaa sinne, missä niistä on eniten hyötyä” on varsin yleiskäypä toteamus ☺
- (S.63) Puhutaan “ensimmäisen yksikön” nopean toimintavalmiuden järjestelyistä, mutta osuvampi olisi puhua “ensimmäisen kyseisen riskin torjuntaan pystyvän yksikön” valmiudesta (asia mainittu ohimennen sivulla 65).
- (S.63) Tarkastelussa nimenomaisesti ei otettu huomioon odottamisajan henkistä tuskaa, mikä on loogista, jos arviointitasona ei olekaan paikallinen kansalainen ihmisenä vaan korkeintaan aineellisten vahinkojen minimointi ja kansalaisten tuotannollisen oletusarvon säilyminen. Kyseinenlainen ajattelutapa on kuitenkin jossain määrin ristiriidassa pelastustoimen arvojen (etenkin “inhimillisuus”) kanssa ja saattaa olla “polittisesti vaikea pala”.
- (S.68) Viittaus valmiuslain väestönsuojeluvollisuudesta on sopimuspalokuntalaisten osalta (kokoaikainen työvelvollisuus) mielenkiintoinen etenkin siksi, että järjestelmän toimivuus silloin tehostuisi siitä, että käytettävissä on tarkka tieto sopimushenkilöstön kyvyistä. Jo sellainen tieto kuin “peruskoulutettujen sopimuspalokuntalaisten määrä” näyttäisi toistaiseksi olevan “ei_ketään_kiinnostava”.
- Kohta 5 “Toimintavalmiuden suunnittelu” ei näytä kaipaavan perusteluita, koska koko osio puuttuu (näkyä toki sitten tuloksista) ☺.
- Samaten puuttuu kohdan “Muodostelmien hälyttäminen ja valmiustasot” perustelut.
- Lienevätkö kesken, tarpeettomia tai “TL IV”:n alaisia ei ilmene dokumentista.
- Voidaan kuitenkin olettaa, että juuri näiden asianmukainen perustelu olisi lopullisen resurssimitoituksen kannalta varsin perustavaa laatua oleva asia.
- (S.72) Perusteluosassa pohditaan toimintavalmiuden seuranta ja kehittämistä koskevien laskentamallien käyttöä, sekä oikeasti huomautetaan siitä, että “**pelastustoimen välitön kyky**

toimia suunnitellusti säilyy turvallisuuden lähipalveluna” (valtakunnallinen strateginen tavoite 2023-26), mikä taas on tilastollisessa mielessä jossain määrin haastellisesta, koska hälytysmäärät hyvinvointialueen eri osissa eivät yleensä ole vertailukelpoisia. Tästä seuraa sitten se, että etenkin ensimmäisen yksikön saapuminen kohteeseen on ollut tarkastelun kohteena, eikä niinkään se, mitä kohteessa milloinkin tehdään.

- Tässä kuvatus seurantamallin ongelmien ratkaiseminen on ollut nyt laaditun suunnitteluohjeen eräs tavoite, ja sivuilla 71...92 on kuvattu ne laskentaperusteet joiden mukaan seuranta on tarkoitus toteuttaa. Tässä on syytä huomata (kts sivu 79), että mallissa on tarkasteltu vain sellaisia kiireellisiä tehtäviä, missä pelastustoimen henkilövahvuus on ollut vähintään 4. **Perusteita juuri kyseisen henkilövahvuuden valinnalle ei ole esitetty, kuten ei myöskään ole esitetty, mistä itse ohjeeseen otetut minuuttimäärät sitten on lopulta otettu.**
- Vuoden 2022 osalta on esitetty uudenlaisen laskennan tuloksia, jolloin erittäin suuria vauhteluita eri pelastuslaitosten välillä on havaittavissa. Ongelman ratkaisemiseksi kehitettiin vielä “maantieteellistä tarvetta” kuvaava malli. Lopputulemana luonnos kuitenkin toteaa, että “on todennäköistä, ettei arvioinnin edellyttämää luotettavaa aineistoa saada”.
- Ratkaisuksi esitetään sitten toteutuneiden toimintavalmiusaikojen seurannan sijasta itse suunnittelun onnistumisen arviointi eli miten hyvin suunnitelma on toteutunut, jolloin mittarina käytetään Prontosta saatu pelastusryhmän ja –joukkueen toimintavalmiusaikamediaani riskiluokittain.
- Eri laskentojen lopputuloksena on, että pitkällä tähtäyksellä kaikki pelastuslaitokset saavuttivat vaatimukset. Hyvä niin, mutta...
- Perusteluluonnoksen osio “Toimintavalmiuden kehittäminen” on vielä kehitysvaiheessa.

Perustelumuistion kohdassa 7.2.2. perustellaan ansiokkaasti pelastusjoukkueen toimintavalmiuden arvioiminen prosentuaalisena osuutena (80 %) kaikista hyvinvointialueen riskiruuduista. Kohdassa kerrotaan tarkastelun koskevan kuitenkin myös pelastusryhmää. Mallissa on merkittävänä vaarana, että joillain ongelmallisilla alueilla ei tiettyjä riskiruutuja tavoiteta pelastusryhmällä taikka pelastusjoukkueella vaadituissa joissa, eikä hyvinvointialueelle muodostu edes painetta korjata tilannetta, kun ”taktisesti oikein” sijoitellulla kärkiyksiköllä saadaan ensimmäisen yksikön toimintavalmius aika juuri ja juuri täyttymään, mutta todellinen vaikutuskyky jää alhaiseksi.

Johtopäätökset ja suositukset

1. ****Vaikutustenarvioinnin tarve****: Ennen toimintavalmiussuunnitelman lopullista käyttöönottoa on tehtävä kattava vaikutustenarviointi, joka ottaa huomioon sopimuspalkuntien erityispiirteet ja harva-alueiden tarpeet.
2. ****Toimintavalmisajan kohtuullistaminen****: Kuuden minuutin toimintavalmisajan tavoite on epärealistinen harva-alueilla. Vaatimusten tulee perustua tutkittuun tietoon, realistisiin ja paikallisiin olosuhteisiin.

3. **PRONTO-järjestelmän ja hälytysjärjestelmien kehittäminen**: Datan luotettavuuden parantaminen on välttämätöntä, jotta toimintavalmiutta voidaan arvioida ja suunnitella tarkasti. Kaksisuuntainen hälytysjärjestelmä tulisi ottaa käyttöön valtakunnallisesti.

4. **Sopimuspalokuntien resurssien huomioiminen**: Vaatimusten asettaminen ilman riittävää resursointia vaarantaa sopimuspalokuntien toiminnan. Resurssit tulee mitoittaa realistisesti, ja sopimuspalokunnille asetettujen vaatimusten on oltava saavutettavissa.

5. **Riskiperusteisuuden tarkempi analyysi**: Riskiruutujen ja resurssien kohdentamisen osalta tulee varmistaa, että harva-alueiden erityispiirteet otetaan huomioon, jotta palvelut eivät keskity pelkästään kaupunkialueille.

Yllä olevilla perusteilla esitämme, että ohjeluonnos palautetaan jatkovalmistelua varten.

Suomen Sopimuspalokuntien Liitto ry.